
Styrking – det rette norske begrep for empowerment?

SPRÅKSPALTEN

PÅL GULBRANDSEN

Email: pal.gulbrandsen@legeforeningen.no

Tidsskriftet

Tidsskriftet er utfordret av en av våre lesere til å finne et godt norsk ord for ”empowerment”. Ordet er stadig hyppigere å finne i medisinsk litteratur. Vi foreslår å bruke ”styrking”.

Et søk på Medline gir mer enn 1 200 treff på ordet ”empowerment”, den eldste referansen var fra 1986 (1). Artikkelen viser til at ”empowerment” var et av de erklærte prinsipper i Alma Ata-erklæringen til Verdens helseorganisasjon fra 1978. Et raskt overblikk over titlene som fremkommer på Medline-listen, tyder på at begrepet særlig anvendes i artikler innen samfunnsmedisin, helsepolitikk og sykepleievitenskap (tab 1) (2 – 6).

Tabell 1

Eksempler på bruk av ”empowerment” i litteraturen

This week our series on modernising the NHS (in which we are responding to the prime minister’s desire to create a national plan for the NHS) covers patient care (empowerment) (2)
Empowerment represents the ability of people within organisations to use their own initiative to further organisational interests (3)
Empowerment that includes opportunities for growth, mastery, significance, and meaning can be substantially increased (4)
It reports early and tentative findings from a study of community psychiatric nurses’ empowerment of people with enduring mental disorders (5)
My definition (of empowerment) is ”the personal potential of employees to co-create a workplace they personally believe in and thrive in” (6)

Begrepet brukes også utenfor helsevesenet, bl.a. innen kvalitetsforbedring og administrasjon og ledelse (6). Det som synes å være felles er at ”empowerment” dreier seg om den enkeltes mulighet for å ha aktiv innflytelse over sin situasjon, enten det er sitt arbeid, sin bedrift eller sin helse. Innen helsepolitikken løftes dette til samfunnsplan – en enkelt kommunes, en folkegruppes eller et lands innflytelse over innbyggernes helse.

Noe annet som ser ut til å være felles, er at begrepet beskriver en prosess – en endring mot å ha større innflytelse (enn tidligere). I Verdens helseorganisasjon heter det bl.a. ”. . . empowerment is a process through which people gain greater control over decisions . . .” (7). I NOU 1998: 18 *Det er bruk for alle* finner vi tanken bak begrepet i formuleringen ”. . . styrking av at folk blir i stand til å definere sine egne problemer ut fra egen situasjon . . .” (8). I mange artikler diskuteres denne prosessen i forhold til mennesker som i utgangspunktet har liten innflytelse over sine liv (kronisk syke, psykiatriske pasienter, gamle, fattige).

Derimot hersker det nok en viss uenighet om hvor drivkraften i prosessen ligger. I *Läkartidningen* foreslår Nilsson & Westman ved Umeå universitet at begrepet oversettes med ”patientinflytande” (9), mens redaktør Jarl Holmén i *Läkartidningens* språkspalte mener ”patientbemyndigande” er bedre (10). Sistnevnte legger vekt på at det er en aktiv holdning fra den som besitter mest makt om å overføre noe av denne til den svakere part, som ligger i begrepet. Nilsson & Westman mener at begrepet innebærer at den svake part aktivt tiltar seg større innflytelse, og at hele prosessen er preget av gjensidighet. Hvis makten er noe man ”får” – blir bemyndiget – innebærer det en reell nedvurdering av den svake part som ikke er i tråd med tankegangen bak ”empowerment”-begrepet. I den grad forfattere er oppmerksomme på eget ståsted, kan man se tilsvarende uenighet i engelskspråklig litteratur. Man kan også se hevdet at ”empowerment” kan få en paradoksal effekt (11). Selv om hensikten synes å være den beste, nemlig at den svake part får større innflytelse over sitt liv og sin livssituasjon, innebærer dette at man overser den strukturelt betingede ulikhet som er makthaveres ansvar og som bare makthavere kan gjøre noe med.

”Empowerment” er i grammatikalsk forstand en substantivering av verbet empower (slik som ”treatment” er avledet av ”treat”). Det synes naturlig å foreslå en tilsvarende substantivering av et norsk verb. Verbet bemyndige (oversettelsen av ”empower”) har i norsk språktradisjon en sterk tilknytning til offentlig makt og jus, og bemyndigelse vil neppe slå an som oversettelse i medisinsk sammenheng. Innflytelse, som foreslått av Nilsson & Westman, har etter vårt skjønn for lite preg av prosess og har ikke sitt eget verb. I og med at ”empowerment” brukes i svært ulike sammenhenger og har en litt uklar fortolkning, er det vårt syn at vi på norsk bør bruke ”styrking”, av verbet styrke. I Tidsskriftet i 1995 oversatte Janecke Thesen National Empowerment Center med nasjonalt styrkingssenter (12). Fordelene med valg av ”styrking” er at ordet alt er brukt (8, 12), at det viser både dynamikk og maktendring uten å an vise hvem eller hva som initierer endringen, og at det er et godt norsk ord. I tillegg tvinges forfattere til å tenke gjennom hvem eller hva som styrkes i den

setningen de bruker ordet. Ulempen måtte være at det vil ta tid før ”styrking” assosieres med ”empowerment”, og at mange derfor ikke vil tenke på ”empowerment” når de leser om ”styrking” på norsk.

Vi hører gjerne andre synspunkter i dette spørsmål.

LITTERATUR

1. Stott NC. The role of health promotion in primary health care. *Health Promot* 1986; 1: 49 – 53.
2. Baker M. Patient care (empowerment): the view from a national society. *BMJ* 2000; 320: 1660 – 2.
3. Lloyd P, Braithwaite J, Southon G. Empowerment and the performance of the health services. *J Manag Med* 1999; 13: 83 – 94.
4. Schindler R. Empowering the aged – a postmodern approach. *Int J Aging Hum Dev* 1999; 49: 165 – 77.
5. Tilley S, Pollock L, Tait L. Discourses on empowerment. *J Psychiatr Ment Health Nurs* 1999; 6: 53 – 60.
6. Shannon WC. Empowerment: the catchword of the ‘90s. *Quality Progress* 1991; 24, nr. 7: 62 – 3.
7. WHO Health promotion glossary, 1998.
www.helsetilsynet.no/trykksak/fremmdok/glossary.htm (27.6.2000).
8. Norges offentlige utredninger. Det er bruk for alle. Styrking av folkehelsearbeidet i kommunene. NOU 1998: 18. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Seksjon statens trykning, 1998.
9. Nilsson B, Westman G. ”Empowerment” = patientinflytande? *Läkartidningen* 2000; 97: 2115 – 6.
10. Holmén J. ”Patientbemyndigande” tänkbar svensk översättning. *Läkartidningen* 2000; 97: 2116.
11. Anderson JM. Empowering patients: issues and strategies. *Soc Sci Med* 1996; 43: 697 – 705.
12. Thesen J. På jakt etter brukerperspektivet i amerikansk psykiatri. *Tidsskr Nor Lægeforen* 1995; 115: 3156 – 7.

Publisert: 20. august 2000. *Tidsskr Nor Legeforen*.

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 24. juni 2026.